

Zaļās zonas Latvijas pilsētās - greznība vai nepieciešamība?

Foto: buvinzenierusavieniba.lv

Mūsdienās pilsētas strauji aug, veidojot jaunus mājokļus un infrastruktūru. Taču līdz ar attīstību rodas jautājums – vai pilsētās ir pietiekami daudz zaļo zonu, lai nodrošinātu iedzīvotājiem veselīgu vidi? Parki un skvēri nav tikai dekoratīvi elementi, bet būtiskas pilsētas daļas, kas uzlabo gaisa kvalitāti, mazina troksni un piedāvā telpu atpūtai un fiziskām aktivitātēm. Tie ir pilsētas "plaušas" un iedzīvotāju labsajūtas avots. Šajā rakstā aplūkosim zaļo zonu nozīmi, to pieejamību dažādās Latvijas pilsētās un nākotnes attīstības iespējas.

Zaļo zonu loma Latvijas pilsētās

Pilsētu zaļās zonas sniedz ieguvumus gan videi, gan sabiedrībai. Tās ne tikai papildina pilsētas vizuālo tēlu, bet arī uzlabo **gaisa kvalitāti**, samazina **troksņu intensitāti** un nodrošina iedzīvotājiem vietas atpūtai un fiziskām aktivitātēm. Tās veicina **bioloģiskās daudzveidības** saglabāšanu un palīdz uzturēt dabas līdzsvaru pilsētā.

Pilsētu **parki** un **koku alejas** ir dabiski filtri, kas attīra gaisu un rada veselīgāku vidi. **Koki** un **augi**, gluži kā sargi, absorbē **oglekļa dioksīdu** un citus piesārņotājus, vienlaikus bagātinot atmosfēru ar **skābekli**. Tie arī veido "zaļu sienu", kas apslāpē pilsētas troksni, padarot vidi harmoniskāku un mierīgāku. Tādējādi zaļās zonas ne tikai uzlabo **veselību**, bet arī rada cilvēkiem draudzīgu un dzīvotspējīgu pilsētas telpu.

Jelgavā zaļās zonas, tostarp **parki**, **skvēri** un apstādījumi, ir būtiska pilsētvides sastāvdaļa, kas nodrošina dažādas atpūtas un aktīvās atpūtas iespējas. Piemēram, **Vaļņu ielas skvērā** veikta labiekārtošana un izveidots **bērnu rotaļu laukums** ar iekārtām maziem bērniem, kas kļūst par vietu, kur mazākie var izpaust savu iztēli. **Zvaigžņu diķa skvērā** izvietotas **koka skulptūras**, kas tapušas starptautiskā **koku skulptūru festivālā "Otrā elpa"** laikā, piedāvājot vizuālu baudījumu un mākslas sastapšanu dabā. Tāpat **Svētes upes**

palienues plāvā izveidotas **koka pastaigu laipas** aptuveni 1,6 km garumā, kas ir iecienīta pastaigu vieta Jelgavas iedzīvotājiem un viesiem. Šādas zaļās zonas veicina iedzīvotāju **fizisko un garīgo labklājību**, piedāvājot vietas gan mierīgai atpūtai, gan aktīvām nodarbēm.

Zaļās zonas ir svarīgas **bioloģiskās daudzveidības** saglabāšanai pilsētās, jo tās nodrošina dzīvotnes dažādām augu un dzīvnieku sugām. Piemēram, **Rīgā, Uzvaras parkā**, ir izveidots pirmais **bioloģiski vērtīgais zālāja kvadrātkilometrs**, lai veicinātu dabisko plāvu augu sugu izplatību un atbalstītu apputeksnētājus. Projekta plāvā uzziedēs tādi augi kā **ziemeļu madara, plāvas bitene, vītoli staģe un plāvas vilkmēle**. Šādas plāvas sniedz labumu ne tikai vietējai ekosistēmai, bet arī uzlabo pilsētas estētiku un gaisa kvalitāti.

Zaļo zonu pieejamība un sadalījums Latvijas pilsētās

Zaļās zonas ir kā elpojošas oāzes, kas sniedz atspirdzinājumu steidzīgajā ikdienā un nodrošina līdzsvaru starp **urbāno vidi un dabu**. To pieejamība un sadalījums **Latvijas pilsētās** ir atšķirīgs, ietekmējot gan pilsētvides **ilgtspējību**, gan **iedzīvotāju dzīves kvalitāti**. Lai gan **Daugavpils, Liepāja un Rīga** veic pasākumus šo teritoriju attīstībā, joprojām pastāv izaicinājumi, kas jārisina, lai zaļās zonas kļūtu pieejamākas ikvienam pilsētniekam.

Rīga ir atzīta par desmito zaļāko pilsētu pasaulē, jo tās zaļās teritorijas aizņem **23,8%** no pilsētas kopējās platības. Tomēr ne visi **rīdiniēki** var viegli nokļūt šajās dabas salīnās. **Pētījumi** liecina, ka tikai **68,7%** iedzīvotāju dzīvo **15 minūšu pastaigas attālumā** no parka vai mežaparka. **Vēsturiskajā un centrālajā daļā** zaļās teritorijas ir plašāk pārstāvētas, kamēr **mikrorajonos** dominē **meži** un mazāk ir labiekārtotu **parku**, kas var aprūtināt iedzīvotāju piekļuvi dabai ikdienā.

Daugavpils pievērsusies zaļo zonu aizsardzībai, tās definējot kā visas ar augiem apaudzētās pašvaldības teritorijas ārpus **meža zemes - parki, dārzi, skvēri** un alejas veido pilsētas “plaušas”, kas palīdz uzturēt **bioloģisko daudzveidību** un piedāvā iedzīvotājiem vietas atpūtai.

Liepājā tiek īstenoti projekti, kas zaļajām zonām ļauj ne tikai saglabāties, bet arī augt un uzplaukt. Viens no šiem projektiem ir “**Zaļo teritoriju attīstība gaisa kvalitātes uzlabošanai Ziemeļu priekšpilsētā**”, kura mērķis ir atjaunot un veidot jaunas zaļās teritorijas **Laumas apkaimē**. Tas rada ne tikai estētiski pievilcīgāku vidi, bet arī palīdz attīrīt pilsētas gaisu un uzlabot iedzīvotāju veselību. Projekta kopējās izmaksas sasniedz **1 988 547 eiro**, no kuriem lielāko daļu finansē **Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF)**.

Lai uzlabotu zaļo zonu pieejamību un sadalījumu, pilsētām ir jāīsteno **zaļināšanas plāni**, kas veicina ne tikai jaunu parku izveidi, bet arī esošo teritoriju atjaunošanu un pielāgošanu dažādu iedzīvotāju vajadzībām. **Dabā balstīti** risinājumi kļūst par atslēgu **klimata noturīgas pilsētvides attīstībai**.

Vienmērīgāks zaļo zonu sadalījums prasa rūpīgu **plānošanu** un ilgtermiņa ieguldījumus. Īpaši svarīgi ir pievērst uzmanību **mikrorajoniem** un teritorijām, kur iedzīvotājiem šobrīd ir ierobežota piekļuve dabai.

Avots: rdpa.lv

Pašvaldību un valsts zaļo zonu attīstība

Lai pilsētas saglabātu līdzsvaru starp urbāno attīstību un dabu, **zaļo zonu attīstība** kļūst par būtisku ilgtspējīgas pilsētvides daļu. Tās ne tikai uzlabo vides kvalitāti, bet arī veicina **iedzīvotāju labklājību**. Lai paplašinātu un saglabātu šīs teritorijas, tiek īstenotas stratēģijas un regulējumi, kas ļauj **zaļajām zonām** organiski iekļauties **pilsētas ainavā** un stiprināt **ekosistēmu noturību**.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija "Latvija 2030" paredz pilsētu pārveidi par zaļām oāzēm, kur daba un urbānā vide sadzīvo līdzsvarā. Šīs vīzijas īstenošanai nozīmīgs ir **ES kohēzijas politikas finansējums 2021.–2027. gadam**, kas atbalsta jaunu parku un apstādījumu veidošanu, esošo teritoriju atjaunošanu un dabā balstītus risinājumus, palīdzot pielāgoties klimata pārmaiņām un uzlabot dzīves kvalitāti.

ES investīcijas tiek novirzītas sešiem galvenajiem mērķiem, tostarp **"Zaļākai Eiropai"**, ar kopējo finansējumu **4,6 miljardu eiro** apmērā Latvijai, daļu no kura iegulda **zaļās infrastruktūras attīstībā**. Taču pat **vislabākie plāni** paliek tikai uz papīra, ja netiek **īstenoti vietējā līmenī**. Tādēļ pašvaldībām ir būtiska loma – tās kā dārznieki kopj un attīsta zaļo zonu tīklu, lai pilsētas kļūtu ne tikai modernākas, bet arī veselīgākas un ilgtspējīgākas.

Avots: Kaspars Silins

Iedzīvotāju iesaiste un sabiedrības loma zaļo zonu saglabāšanā

Zaļās zonas pilsētās nav tikai koki un soliņi - tās ir vietas, kur satiekas daba un cilvēks, kur steidzīgās dienas vidū var ieelpot mieru. Tās ir pilsētas “**zaļās plaušas**”, kas sniedz ne tikai svaigu gaisu, bet arī telpu atpūtai, socializācijai un fiziskajām aktivitātēm. Taču šo dabas saliņu saglabāšana un attīstīšana nav tikai pašvaldību un vides organizāciju rokās - **iedzīvotāju iesaiste** ir būtiska, lai tās paliktu dzīvīgas un pieejamas nākamajām paaudzēm.

Latvijā **kopienu iesaiste** zaļo zonu uzturēšanā un uzlabošanā kļūst arvien nozīmīgāka. Viena no spilgtākajām tradīcijām ir **Lielā Talka** - iniciatīva, kas katru pavasari aicina cilvēkus iziet dabā un sakopt savu apkārtni. Kopš **pirmās talkas 2008. gadā** līdz pat šodienai šajā kustībā piedalījušies vairāk nekā **500 000 cilvēku**, kopīgi palīdzot Latvijas dabai atgūt savu skaistumu. Šāda kolektīvā rīcība ne tikai samazina atkritumu daudzumu, bet arī ceļ vides apziņu, atgādinot, ka sakārtota vide ir katra paša rokās.

Avots: jurmala.lv

Papildus talkām iedzīvotāji arvien vairāk iesaistās **pilsētdārzu veidošanā**. Šīs nelielās **zaļās oāzes** kļūst par vietām, kur kopienas var audzēt dārzeņus, kopīgi rūpēties par augiem un veidot ciešākas saiknes ar kaimiņiem. Tās ir ne tikai pārtikas ieguves vietas, bet arī dzīvi pierādījumi tam, ka zaļā pilsētvide var būt gan praktiska, gan estētiska.

Lai gan zaļās zonas tiek augstu novērtētas, iedzīvotāju aktīvā iesaiste to saglabāšanā un attīstībā vēl ir salīdzinoši zema. **Pētījumi rāda**, ka tikai **4% lauku iedzīvotāju** un **16% Rīgas iedzīvotāju** piedalās **pilsoniskās aktivitātēs**, kas saistītas ar vidi. No tiem **lielākā daļa**- 25% - iesaistās **talkās**, kamēr citās iniciatīvās dalība ir **minimāla**.

Zaļās zonas ir kā kopīgi kopts dārzs - tās zeļ un plaukst, ja par tām rūpējas visi. Tikai caur **sabiedrības iesaisti** tās var kļūt par patiesi dzīviem pilsētvides elementiem, kur daba un cilvēks pastāv harmonijā.

Kā pilsētnieki var ietekmēt lēmumus par zaļajām zonām?

Lai veidotu **ilgtspējīgas** un **dzīvotspējīgas pilsētas**, kur zaļās zonas ir pieejamas un saglabātas nākamajām paaudzēm, svarīga ir iedzīvotāju aktīva iesaiste lēmumu pieņemšanā. Pilsētas iedzīvotājiem ir jābūt ne tikai pasīviem skatītājiem, bet arī aktīviem līdzdalībniekiem, kuru viedokļi un priekšlikumi tiek ņemti vērā, veidojot un attīstot zaļās zonas.

Lai veicinātu šādu iesaisti, nepieciešams nodrošināt efektīvus un pieejamus līdzdalības mehānismus. **2023. gada 1. janvārī** stājās spēkā **jaunais Pašvaldības likums**, kas paredz dažādus līdzekļus, lai iedzīvotāji varētu piedalīties lēmumu pieņemšanas procesos. Šie rīki ietver iedzīvotāju konsultatīvās padomes, kolektīvos

iesniegumus, publiskās apspriešanas un pat līdzdalības budžetus. Šie mehānismi sniedz iespēju iedzīvotājiem izteikt savus priekšlikumus un ietekmēt svarīgus lēmumus, kas ietekmē viņu ikdienas vidi.

Papildus tam, **2024. gada oktobrī** valdība apstiprināja **jaunu regulējumu**, kas papildina **sabiedrības iespējas** piedalīties **valsts iestāžu lēmumu pieņemšanā**. Šis regulējums nodrošina ērtākus un pieejamākus veidus, kā iedzīvotāji var izteikt savas idejas un piedalīties lēmumu izstrādē, padarot lēmumu pieņemšanu caurspīdīgāku un atklātāku.

Tomēr, lai šie juridiskie mehānismi būtu patiesi efektīvi, ir svarīgi, lai iedzīvotāji saņemtu atgriezenisko saiti par to, kā viņu viedokļi tiek ņemti vērā un kā tie tiek integrēti konkrētajos lēmumos. Tikai ar pastāvīgu un atklātu dialogu var tikt veidota uzticēšanās starp sabiedrību un valsts pārvaldi, kas ir būtisks priekšnoteikums ilgtermiņa sadarbībai un efektīvai zaļo zonu attīstībai.

Kopumā, lai saglabātu un attīstītu zaļās zonas, nepieciešama ilgtspējīga un dinamiski attīstoša pilsētvide, kurā iedzīvotāji aktīvi piedalās un veicina labvēlīgu un veselīgu vidi gan sev, gan nākamajām paaudzēm. Sadarbība starp sabiedrību un pārvaldi, balstoties uz līdzdalības principiem, palīdzēs radīt pilsētas, kas ir ne tikai ilgtspējīgas, bet arī dzīvotspējīgas.

Avots: ChatGPT

Zaļo zonu perspektīvas Latvijā

Pilsētu **zaļo zonu attīstība** ir būtisks faktors, lai uzlabotu **iedzīvotāju labklājību** un **pielāgotos klimata pārmaiņām**. Inovatīvi risinājumi, piemēram, **jumta dārzi** un **vertikālie apstādījumi**, kā arī pielāgošanās

stratēģijas, veicina **ilgtspējīgu pilsētvides attīstību**.

Jumta dārzi ir viens no veidiem, kā palielināt zaļo zonu platību pilsētās, lietderīgi izmantojot ēku jumtus. Šie dārzi ne tikai uzlabo estētisko vidi, bet arī veicina **bioloģisko daudzveidību** un **uzlabo gaisa kvalitāti**. Latvijā jumta dārzi kļūst arvien populārāki, piemēram, uzņēmums “Alejas projekti” ir realizējis vairākus jumta dārzu projektus Rīgā un Jūrmalā.

Vertikālie apstādījumi jeb **zaļās sienas** ir vēl viens risinājums, kas ļauj apzaļumot pilsētvidi, izmantojot ēku fasādes un sienas. Šādi apstādījumi var kalpot kā dekori, aizsegi vai norobežojumi, īpaši vietās, kur trūkst vietas tradicionālajiem stādījumiem. Uzņēmums “Vertigarden” Latvijā piedāvā dažādus vertikālo dārzu risinājumus, kas piemēroti gan iekštelpām, gan ārtelpām.

Klimata pārmaiņas rada jaunus izaicinājumus pilsētvides plānošanā, tostarp palielinātu nokrišņu daudzumu, temperatūras svārstības un ekstremālus laikapstākļus. Lai mazinātu šo faktoru negatīvo ietekmi, Latvija ir izstrādājusi **pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu līdz 2030. gadam**, kas ietver pasākumus dažādās nozarēs, tostarp **pilsētu plānošanā**. Pašvaldībām tiek sniegti metodiskie ieteikumi, kā integrēt pielāgošanās pasākumus savos attīstības plānos, piemēram, veicinot **zaļo infrastruktūru**, uzlabojot **lietusūdens apsaimniekošanu** un palielinot **zaļo zonu platības**.

Avots: db.lv

Kā nākotnē varētu uzlabot Latvijas pilsētu zaļās teritorijas?

Lai turpinātu attīstīt un uzlabot zaļās zonas Latvijas pilsētās, nepieciešams:

- **Integrēt zaļo infrastruktūru pilsētu plānošanā**, nodrošinot, ka jaunajos projektos tiek iekļauti zaļie jumti, vertikālie apstādījumi un publiskie parki.
- **Veicināt sabiedrības iesaisti**, informējot iedzīvotājus par zaļo zonu nozīmi un iesaistot tos to veidošanā un uzturēšanā.
- **Atbalstīt pētniecību un inovācijas**, lai izstrādātu jaunus risinājumus zaļo zonu veidošanā un pielāgošanās stratēģijās, piemēram, izmantojot vietējos augus un pielāgojot risinājumus Latvijas klimatiskajiem apstākļiem.

Šādi pasākumi veicinās ilgtspējīgu pilsētvides attīstību un uzlabos iedzīvotāju dzīves kvalitāti nākotnē. Zaļās zonas Latvijas pilsētās ir būtiskas ne tikai estētiskās vērtības, bet arī iedzīvotāju veselībai, labklājībai un vides kvalitātes uzlabošanai. Tās sniedz daudzpusīgas priekšrocības, sākot no gaisa kvalitātes uzlabošanas līdz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Pašreizējā situācija rāda, ka zaļo zonu pieejamība un kvalitāte ir atšķirīga dažādās pilsētās, taču ir skaidri redzams, ka šīs teritorijas ir vērtīgas gan pilsētu iedzīvotājiem, gan ekosistēmai.

Pašreizējā situācija:

Latvijā daudzas pilsētas, piemēram, Rīga, Liepāja un Daugavpils, jau iegulda līdzekļus zaļo zonu attīstībā un saglabāšanā, tomēr šī joma vēl joprojām prasa pastāvīgu uzmanību, īpaši attiecībā uz zaļo zonu pieejamību visiem pilsētniekiem. Nepietiekamā zaļo zonu platība vai to sadalījums var radīt izaicinājumus veselīgas dzīves vides nodrošināšanā, kas ir svarīgi, ņemot vērā urbanizācijas procesu un klimata pārmaiņu ietekmi.

Attīstības iespējas:

Zaļo zonu attīstība piedāvā daudz iespēju nākotnē. Jauni inovatīvi risinājumi, piemēram, jumta dārzi un vertikālie apstādījumi, sniedz iespēju palielināt zaļo zonu platību ierobežotās pilsētas teritorijās. Tāpat ir nepieciešams integrēt zaļo infrastruktūru pilsētu plānošanā, piemēram, uzlabojot lietusūdens apsaimniekošanu, uzstādot zaļos jumtus un paplašinot parkus.

Kāpēc ir svarīgi saglabāt un paplašināt zaļās teritorijas?

Zaļo zonu saglabāšana un paplašināšana ir būtiska, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un veselīgu pilsētvidi. Šīs teritorijas palīdz:

- **Uzlabot gaisa kvalitāti** - Zaļās zonas darbojas kā dabīgie filtri, kas samazina piesārņojuma līmeni, absorbējot oglekļa dioksīdu un citu piesārņotāju daļiņas.
- **Veicina cilvēku veselību un labsajūtu** - Tās ir patvērums no pilsētas trokšņiem un stresa, piedāvājot vietas atpūtai, fiziskajām aktivitātēm un socializēšanās iespējām, kas palīdz mazināt stresu un uzlabot mentālo veselību.
- **Uzlabo klimata pielāgošanos** - Zaļās zonas darbojas kā dabīgie klimata regulatori, samazinot siltuma salas efektu un palīdzot pielāgoties klimata pārmaiņu radītajiem izaicinājumiem, piemēram, ekstremāliem laikapstākļiem un plūdiem.

Tāpēc ir svarīgi ne tikai saglabāt, bet arī attīstīt zaļās zonas, lai radītu ilgtspējīgu un dzīvošanai piemērotu pilsētvidi nākotnē.

Izmantotie avoti:

<https://www.riga.lv/lv/jaunums/terbatas-iela-planots-testet-zalas-infrastrukturais-risinajums>

<https://www.pilsetsaimnieciba.lv/darbibas-joma/pilsetas-zalas-zonas/>

<https://jauns.lv/raksts/zinas/410110-foto-uzvaras-parka-iesets-pirmais-kvadratmetrs-urbanas-plavas>

<https://likumi.lv/ta/id/352754-par-publiska-lietosana-nodotu-pasvaldibas-zalo-zonu-un-stadijumu-aizsardzibu-daugavpils-valstspilseta>

<https://likumi.lv/ta/id/124523-daugavpils-pilsetas-teritorijas-labiekartosanas-uzturesanas-un-aizsardzibas-noteikumi>

<https://www.liepaja.lv/projekti/zalo-teritoriju-attistiba-gaisa-kvalitates-uzlabosana-ziemelu-priekspilseta-liepaja-nr-2-2-3-5-1-24-i-001/>

<https://irliepaja.lv/vide/laumas-rajona-gaisa-kvalitates-uzlabosanas-projekt/>

<https://www.liepaieniem.lv/zinas/sabiedriba/ziemelu-priekspilsetu-plano-padarit-zalaku/>

<https://irliepaja.lv/lv/vide/ziemelu-priekspilsetas-apzalumosanas-un-gaisa-kval/>

<https://www.rdpad.lv/rigas-pilsetvides-zalinasanas-plans/>

<https://www.cfla.gov.lv/lv/jaunums/fm-eiropas-komisija-apstiprina-kohezijas-politikas-programmu-latvija-2021-2027-gadam>

https://latvia.representation.ec.europa.eu/jaunumi/es-kohezijas-politika-46-miljardi-eiro-latvijai-lai-atbalstu-zalu-un-taisnigu-ekonomiku-un-2022-10-21_lv

<https://ldf.lv/projekti/urbanlifecircles/>

<https://lvportals.lv/dienaskartiba/361496-zalais-kur-esi-izsludinats-lielas-talkas-konkurss-2024>

https://www.vidzeme.lv/wp-content/uploads/2021/03/Prezentacija_kopienas_Latvijas_Lauku_forums.pdf

<https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/palielina-sabiedribas-iespejas-iesaistities-lemumu-pienemsana>

<https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/sabiedribas-iesaiste-butiska-ir-atgriezeniskas-saites-nodrosinasana>

<https://lvportals.lv/dienaskartiba/358013-kas-jazina-lai-efektivi-iesaistitos-pasvaldibas-dzive-2023>

<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/15.10.2024-palielina-sabiedribas-iespejas-iesaistities-valsts-iestazu-lemumu-pienemsana.a572583/>

<https://lvportals.lv/skaidrojumi/368827-ar-jaunu-regulejumu-veicinas-sabiedribas-iesaistisanos-lemumu-pienemsana-2024>

<https://uzladets.lv/latvijas-plans-lai-pielagotos-klimata-parmainam/>

<https://www.alejasprojekti.lv/pakalpojumi/jumta-darzi>

<https://www.jaunberzi.lv/lv/darzu-buve/vertikalie-darzi>

<https://www.vertigarden.lv/modulu-sistema/pielietojums>

<https://www.kem.gov.lv/lv/pielagosanas-klimata-parmainam>

<https://likumi.lv/ta/id/308330-par-latvijas-pielagosanas-klimata-parmainam-planu-laika-posmam-lidz-2030-gadam>

<https://www.varam.gov.lv/lv/media/33524/download>

<https://www.jaunberzi.lv/lv/darzu-buve/jumta-darzi>